

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?*Are the Spanish and Bulgarian verb systems comparable?***Resum**

Les formulacions de relacions temporals del búlgar i l'espanyol en principi poden ser coincidents i per aquesta raó les formes verbals corresponents són equiparables en llurs significats bàsics i en no pocs de perifèrics.

Però el sistema búlgar, a diferència de l'espanyol, es basa en l'oposició testimonial / no-testimonial dintre del mode indicatiu, que és de caràcter evidencial: les formes de passat són testimonials i les de no-passat són neutres.

El perfect, per la seva neutralitat testimonial, ha estat la base per al desenvolupament històric d'una sèrie de formes evidencials (mode conclusiu, formes narratives, formes dubitatives) que no té l'espanyol.

Per tant, en aquest nivell ambdós sistemes no són comparables.

Paraules clau

Mode indicatiu; mode subjuntiu; formes evidencials búlgares.

Abstract

The formulations of temporal relationships in Bulgarian and Spanish can in principle coincide and for this reason the corresponding verb forms are comparable in their basic meanings and not a few peripheral ones.

But the Bulgarian system, unlike the Spanish one, is based on the witnessed / non-witnessed opposition within the indicative mood, which is evidential: past forms are witnessed and non-past forms are neutral.

Perfect, due to its witness neutrality, has been the basis for the historical development of a series of evidential forms (conclusive mood, narrative forms, doubtful forms) which Spanish lacks.

Therefore, at this level both systems are not comparable.

Keywords

Indicative mood; subjunctive mood; Bulgarian evidential forms.

Fecha de recepción: 26/11/2022 - Fecha de aceptación: 13/05/2023

DOI: <https://doi.org/10.37536/linred.2023.XX.2074>

*Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?***1. Introducció**

Dins dels sistemes verbals eslaus tingué lloc una reestructuració a fons quan el perfet va prendre les funcions dels antics passats simples i esdevingué un passat general.

Únicament el búlgar ha mantingut el sistema antic i degut al seu analitisme, un altre fenomen específic dintre de la família eslava, presenta una sintaxi aparentment comparable amb les romàniques. És des d'aquest punt de vista que sembla possible, en principi, la comparació entre els sistemes verbals espanyol i búlgar.

El nostre interès no és assenyalar les correspondències de significat entre els temps aproximadament homologables sinó examinar les possibilitats reals de comparació entre els sistemes i valorar els paral·lelismes i divergències observables.

Hi ha un precedent, que sapiguem, a Garibova i Kitova (1996), però aquestes autores simplement descriuen el sistema búlgar i remarquen les correspondències amb els temps verbals espanyols més o menys equivalents.

2. L'aspecte

S'ha escrit molt sobre l'aspecte en les llengües romàniques. Sembla clar que existeix l'aspectualitat, però no es gramaticalitza en una categoria concreta d'aspecte. La noció eslava de límit (*predel*) associada a l'aspecte s'expressa per mitjans diferents a les llengües romàniques.

L'oposició aspectual eslava perfectiu / imperfectiu és particular perquè no implica un sol verb sinó dos (parells aspectuals), diferenciats per afixos. Així, per exemple, del verb *govorja* "parlar", imperfectiu, obtenim el perfectiu *razgovorja*, que denota un lleuger matís, "conversar", i també *pogovorja* "comentar, parlar una mica", *otgovorja* "respondre, ser responsable", etc. i a partir d'aquests, els imperfectius *razgovorjam*, *pogovorvam*, *otgovorjam* amb un significat idèntic als seus parells.

El tema és molt més complex, evidentment, però aquest és el mecanisme bàsic de l'aspecte en búlgar, explicat molt ràpidament i superficial.

Cal destacar també que en búlgar, a diferència d'altres llengües eslaves, tots els temps poden prendre ambdós aspectes, tanmateix, una tendència general de la llengua, ja des de temps molt antics, és que el present i l'imperfet són imperfectius i l'aorist és perfectiu.

Res a veure, doncs, amb el verb espanyol. Però sí és possible d'establir un paral·lelisme entre els temps "de perfet" en sentit etimològic, que en espanyol són els temps compostos d'indicatiu, i els temps resultatius búlgars (*rezultativni vremena*), que mostren que el resultat d'una acció en el passat pot ser rellevant al moment actual, que són també "perfets" etimològicament.

3. El mode

Segons la gramàtica búlgara, el mode és una modalitat gramaticalitzada (Kucarov 1998: 398). En espanyol, alguns continguts que considerem específics de modalitat s'expressen amb la categoria gramatical de mode (Ridruejo 1999: 3215).

Aquest autor estableix una primera distinció entre el mode imperatiu i les altres classes modals, a les que s'oposa perquè està especialitzat en la modalitat deontica de manament. Certament, és possible formular un manament mitjançant d'altres recursos lingüístics (futur, present, perífrasis verbals, et.) però només l'imperatiu denota exclusivament el significat de mandat, i això és totalment vàlid també en búlgar.

Si descartem altres distincions, el paradigma del mode en espanyol està centrat en l'oposició indicatiu / subjuntiu. Probablement l'explicació més general sobre aquesta oposició és que l'indicatiu s'utilitza quan hi ha assertió i el subjuntiu quan no n'hi ha, o aquesta no és prou independent (Ridruejo 1999: 3219).

En búlgar l'indicatiu també és el mode de l'assertió, però no existeix un mode subjuntiu. Aquest tema ha provocat històricament grans controvèrsies¹, però l'opinió acceptada actualment és que en búlgar no hi ha un mode subjuntiu, tot i que encara no hi ha unanimitat. Hom ha adduït que aquesta funció pot correspondre a les anomenades *da*-construccions (*da* + present o, més rarament, perfet), que es solen traduir en espanyol per subjuntiu:

- 1) *Vie želaete ot men da napravja tova?*
 “¿Ustedes quieren de mí que haga esto?”.

Però aquestes construccions verbals amb *da* tenen usos i significats molt amplis, ja sigui en oracions subordinades com independents². Així i tot, Smirnova (2011) descriu un paradigma temporal complet del mode subjuntiu en búlgar.

4. El mode indicatiu

En ambdues llengües és el mode no marcat, el mode de la realitat i, en espanyol, un dels que admeten la diferenciació temporal, en búlgar és l'únic.

Tenim també en ambdues llengües uns temps orientats directament vers el moment del discurs o centre d'íctic (temps absoluts) i llurs relacions han de ser d'anterioritat, simultaneïtat o de posterioritat. Altres estan orientats a moments que poden ser anteriors, simultanis o posteriors al del discurs (temps relatius).

¹ Un repàs breu d'aquest tema es pot trobar a Olivares Niqui (2019: 13-14).

² Nicolova (2008: 409-431) en presenta una exposició detallada i exhaustiva.

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

En aquest punt hi ha coincidència pel que fa als temps absoluts: en espanyol tenim, respectivament, el present, el pretèrit perfet simple i el futur, i en búlgar, el present, l'aorist i el futur. El altres temps són relatius, tot i que la posició del perfet búlgar és ambígua, alguns autors el consideren també un temps absolut.

Vejam ara fins a quin punt es poden comparar.

4.1 Els temps no-perfets

Aquests són els que en espanyol es denominen temps simples, en búlgar no tots ho són.

A la Taula 1 anotem els paradigmes respectius dels verbs *hablar / govorja*³ i exemplifiquem les formes verbals amb la 1ª persona singular:

Paradigma espanyol		Paradigma búlgar	
Presente	<i>hablo</i>	Present	<i>govorja</i>
Imperfecto	<i>hablaba</i>	Imperfet (passat inacabat)	<i>govoreh</i>
Pretérito perfecto simple	<i>hablé</i>	Aorist (passat acabat)	<i>govorih</i>
Futuro	<i>hablaré</i>	Futur	<i>šte govorja</i>
Condicional	<i>hablaría</i>	Futur passat	<i>štjah da govorja</i>

Taula 1. Els temps d'indicatiu en espanyol i búlgar.

En la denominació dels temps búlgars utilitzem la terminologia grecollatina, habitual també en autors búlgars, que ens és més familiar i anotem entre parèntesis la terminologia més tradicional quan és diferent.

Hem inclòs el condicional en aquest paradigma perquè en totes dues llengües denota valors temporals (de futur) i modals (condicional). En búlgar hi ha també una forma de condicional que està restringida bàsicament a l'oració condicional hipotètica, però el futur passat s'aplica sempre a l'expressió de condicions reals o possibles.

Hem repartit les formes verbals a la taula de tal manera que es corresponen en una primera aproximació. Als temps aparellats així es poden aplicar els mateixos esquemes de relacions temporals "E rel R rel S", ja prou coneguts.

4.2 Els temps perfets

Són els que en espanyol s'anomenen temps compostos, formats amb l'auxiliar *haber* més el participi passat passiu del verb. En búlgar també són temps compostos, formats amb l'auxiliar *săm* "ser" més un participi passat actiu acabat (sobre la base de l'aorist) que ha subsistit amb aquesta única funció.

³ En búlgar els verbs s'enuncien per la 1ª persona del present d'indicatiu perquè careix d'infinitiu.

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

Deixant a banda que el verb auxiliar és diferent (tot i que *ser* també es va utilitzar en castellà i català antics, i encara s'utilitza en francès i italià) el fet que un participi sigui passiu i l'altre actiu va dur, ja fa molts anys, a Christophorov (1972: 116) a maliciar-se de la identitat entre aquestes formes; segons aquesta autora *habeo dictum* y *kazal sām* no són la mateixa cosa.

A la Taula 2 exemplifiquem els temps perfets en espanyol i búlgar. També aquí hem aparellat les formes que aproximadament es corresponen.

Pretérito perfecto compuesto	<i>he hablado</i>	Perfet	<i>govoril sām</i>
Pretérito pluscuamperfecto	<i>había hablado</i>	Plusquamperfet	<i>bjah govoril</i>
Futuro perfecto	<i>habré hablado</i>	Futur perfet	<i>šte sām govoril</i>
Condicional compuesto	<i>habría hablado</i>	Futur passat perfet	<i>štjah da sām govoril</i>

Taula 2. Els temps perfets.

Hem prescindit de la forma *hube hablado* perquè en la llengua actual no s'utilitza. Tampoc no hi ha cap forma paral·lela en búlgar perquè l'aorist és un passat absolut que no té cap correlat resultatiu.

Els temps compostos en espanyol són una creació romànica a partir del llatí vulgar amb *habeo* que van començar amb un valor netament resultatiu i només després del període clàssic del castellà comencen a expressar una acció acabada anteriorment al present gramatical amb un resultat que guarda una certa rellevància en l'actualitat (Cartagena 1999: 2944).

La construcció composta tenia antigament el mateix valor que les perífrasis resultatives actuals amb *tener* + participi passiu concordant amb l'objecte.

Precisament en búlgar es troben també aquestes perífrasis amb l'auxiliar *imam* "tenir / haver" + participi passiu del verb, que també concorda amb l'objecte perquè no són estructures plenament gramaticalitzades (Georgiev 1985:113-136):

2) *Imam sǎbrani stotina takiva primera.*

"Tengo reunidos un centenar de estos ejemplos".

El perfet i aquestes formes perifràstiques denoten matisos diferents: el perfet té un caràcter actiu, subratlla el subjecte i constata el resultat present d'una acció passada, la forma perifràstica té un caràcter passiu, impersonal, subratlla l'objecte i remarca el resultat d'aqueixa acció acomplerta en el passat.

La gramàtica búlgara no les considera normatives però tenen un ús ampli en la comunicació oral per tal de donar un relleu emfàtic. La gramàtica macedònia les considera normatives i les inclou en el paradigma verbal (Koneski 1987: 502-506).

*Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?***4.3 Els temps no-passats: present i futur**

El present espanyol i el present imperfectiu búlgar són absolutament comparables i tenen molts trets comuns, tant en usos rectes com perifèrics: present essencial, concret, d'acció repetida, permanent, intemporal i també el present històric.

- 3) *Sega piša pismo na prijatelja si.*
"Ahora escribo una carta a mi amigo".
  - 4) *Nešto ne sām dobre, kašljam.*
"No estoy bien, tengo tos (aunque ahora mismo no estoy tosiendo)."
  - 5) *Imam mnogo zagriženosti.*
"Tengo muchas preocupaciones".
  - 6) *Vseki den četa vestnicite.*
"Cada día leo los periódicos".
  - 7) *Volga se vliva v Kaspijsko more.*
"El Volga desemboca en el mar Caspio".
  - 8) *Toz, kojto padne v boj za svoboda, toj ne umira.*
"Aquel que cae en la lucha por la libertad (él) no muere".
  - 9) *Mečkite prekarvat zimata v sän.*
"Los osos pasan el invierno durmiendo".
  - 10) *Kām kraja na XVIII vek Koprivštica e večē zamožno selo.*
"Hacia fines del siglo XVIII Koprivštica ya es una población rica".
- Com a temps no marcat en ambdues llengües també pot fer referència a situacions passades o futures, bé per tal de realçar un relat, bé per remarcar el convenciment sobre la realització d'una acció futura.
- 11) *V Sopot imaše tajno sābranie. Nenadejno se ozovava edin gost, poznat kato turski špionin, i sjada.*
"En Sopot había una reunió secreta. Inesperadament, aparece un huésped, conocido como espía turco, y se sienta".
  - 12) *Ministārāt si vze beležka. Tija dni izliza zapoved.*
"El ministro tomó nota. Un día de estos sale la orden."

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

El present perfectiu búlgar no és un futur (com en rus i altres llengües eslaves), sinó un present més o menys “intemporal” emprat en l'oració subordinada amb un valor que en espanyol es pot assimilar a l'infinitiu o, si de cas, al subjuntiu, segons hagi coincidència o no entre els subjectes de les dues oracions.

13) *Iskam da dojda s teb.*

“Quiero venir contigo”.

14) *Iskam da dojdeš s men.*

“Quiero que vengas conmigo”.

També hi ha coincidència en general amb els valors del futur, temporals i modals.

15) *Koj znae dali njama da dovede zlo na Bălgarija?*

“¿Quién sabe si no traerá el mal a Bulgaria?”.

16) *Šte vrăštame porjadkite ot vremeto na Lui XIV.*

“Volveremos a las costumbres del tiempo de Luis XIV”.

17) *Mnogo ste naiven, ako mislite, če šte mi prostjat tova.*

“Es (usted) muy ingenuo si piensa que me perdonarán eso”.

18) *No sega šte ima nužda ot nešto poveče.*

“Pero ahora habrá necesidad de algo más”.

19) *Ha, sega spi, če utre šte staneš rano.*

“Anda, ahora duerme, que mañana te levantarás temprano”.

20) *Ako Popov ne pristigne, šte bāde neprijatno.*

“Si Popov no llega será mala cosa”.

La transposició del futur per denotar accions reals passades (Nicolova 2008: 310) també es pot representar en espanyol amb el futur o una perífrasi de futur, més expressiva en aquest cas:

21) *Tja šte mi kazva na mene kakvo da pravja!*

“¡Ella me dirá /me va a decir/ a mi qué he de hacer!”.

Un significat on no coincideixen és el valor de suposició que té el futur espanyol, que no té el búlgar. Tanmateix, hem de prendre aquesta afirmació amb una certa prudència. El perfet búlgar, per si mateix, pot denotar una matís de suposició, que es pot remarcar amb la partícula *šte*, obtenint així una forma homònima del futur perfet (i també per analogia tenim formes *šte* + present, homònimes del futur). Però aquestes formes de suposició són clarament diferents dels futurs en el pla temporal (Andrejčin 1978: 254).

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

22) *I toj se e obulčil, vjarvam...*

“Y él se debe haber casado, creo...”.

23) *Kaži mi, Gramatiče Ivo, šte sām sgrešil li?*

“Dime, Ivo Gramático, ¿acaso me he equivocado?”

Però també en espanyol aquest “futur de suposició” no és un futur en el pla temporal: “¿Qué hora es? - Serán las doce...”

I en la traducció dels exemples búlgars anteriors també seria possible:

“... se habrá casado, creo...”, “...¿me habré equivocado?”

Les accions “casarse”, “equivocarse” són evidentement anteriors.

Segons Kitova (1999: 46) aquestes formes són clarament modals i tenen l'origen en l'ús d'unes formes gramaticals en funció impròpia. Lindstedt (1985: 259) considera que *šte* és una forma auxiliar que agrupa funcions temporals i modals diverses, a més de la marca de futur. Per tant, sembla més adient pensar que hi ha diverses funcions temporals i modals agrupades entorn de la partícula *šte* abans que considerar que són les pròpies formes de futur les que admeten interpretacions diverses (Olivares Niqui 2021: 184).

4.4 El pretèrit imperfet

Els dos pretèrits de l'espanyol (imperfet i perfet) poden enfocar un mateix procés en el passat des de punts de vista diferents.

Amb el pretèrit perfet s'expressa el procés com a anterior a l'origen i es considera ja acabat en arribar en aquest punt. Amb l'imperfet el procés rep el mateix enfocament que un present, però orientat des d'un moment anterior al punt origen sense identificar. Altrament, l'imperfet no informa sobre el final del procés, el qual pot estar ja esgotat en el moment del discurs o es pot trobar encara vigent (Rojo y Veiga 1999: 2908).

24) *Kāde živee? – Po-rano živeeše v Plovdiv. Dali ošte živee tam, ne znaja.*

“¿Dónde vive? – Antes vivía en Plovdiv. Si aún vive ahí, no sé”.

Les accepcions progressiva, habitual i contínua de l'imperfet espanyol tenen pràcticament una correspondència total en búlgar.

25) *Kogato vljazoh, toj četeše vestnika.*

“Cuando entré él leía el periódico”.

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

- 26) *Vsjaka sutrin Belčo stavaše, otársvaše se ot slamata...izlizaše izpod zajvanta i trägvaše kãm rekata.*
 “Cada mañana Belčo se levantaba, se sacudía la paja... salía de debajo del cobertizo y marchaba hacia el río”.
- 27) *Kosta Jankov – predstavi se toj i posoči kãm edin vtori čovek, kojto sedeše zad edno bjuro.*
 “Kosta Jankov – se presentó él y señaló a un segundo hombre que estaba sentado tras un escritorio”.
- 28) *Ljuckan ne krieše čuvstvata si kãm neja, govoreše za ljubovta si navsjakãde i na vsički.*
 “Liutskan no ocultaba sus sentimientos hacia ella, hablaba de su amor por todas partes y a todos”.
- 29) *Toj beše predizvikal skandal pri otkrivaneto na sesijata na Narodnoto sãbranie, kogato monarhãt proiznasjaše godišnoto si tronno slovo.*
 “Él había provocado un escándalo en la apertura de la sesión de la Asamblea Nacional cuando el monarca pronunciaba su discurso anual del Trono”.

Stankov (1983: 329) remarca que l'accepció habitual de l'imperfet el pot convertir en qualificatiu, i aquesta idea també fóra aplicable en espanyol:

- 30) *Goce Delčev be vãploštenie na velika i bezprimerna po dobrota duša, neizčerpama energija i nesãkrušima volja. Toj be sinteza na idealizãm i akcija, kojto go izdigvaha do istinski kult na Makedonija. Negovata mošt i volja se obnaružvaha svrãhestestveno, kogato afrontiraše ugrozi i opasnosti.*
 “Gotsé Délchev era una materialización de un alma grande y única por su bondad, una energía inagotable y una voluntad indestructible. Él era una síntesis de idealismo y acción que lo elevaban a un verdadero culto a Macedonia. Su fuerza y voluntad se manifestaban sobrenaturalmente cuando afrontaba amenazas y peligros”.

També poden coincidir alguns valors perifèrics com el de cortesia o el citatiu:

- 31) *Iskah da se konsultiram s vas po njakoi vãprosi.*
 “Quería consultar con usted algunos asuntos”.
- 32) *Ne živeeše li u vas edna učitelka?*
 “¿No vivía en su casa una maestra?”.
- 33) *Atanasov... Koj beše toja Atanasov? Aha, referentãt.*
 “Atanasov... ¿Quién era ese Atanasov? Ah, el ponente”.

En un context narratiu, l'eix del relat es sol expressar amb el pretèrit perfet simple i el detalls col·laterals que donen forma i completen l'escena, amb l'imperfet, i això és vàlid també per a espanyol i búlgar:

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

34) *Reakcijata be neopisuema. Vălna sled vălna nedovolni vojnici se stičaha v Radomir i tälpata na gradskija ploščad rasteše kato snežna topka. Daskalov čuvstvaše, če momentăt da dejstvie e došel.*

“La reacción fue indescriptible. Ola tras ola de combatientes descontentos se concentraban en Radomir y la multitud en la plaza de la ciudad crecía como una bola de nieve. Daskalov sentía que el momento de la acción había llegado”.

Tanmateix, també hi han diferències no negligibles. En espanyol el significat bàsic de l'imperfet és la imperfectivitat i d'aquesta naturalesa aspectual es deriva la necessitat d'un marc situat en el passat inclòs en l'esdeveniment (Morgado 2014: 44). Doncs bé, en búlgar poden existir imperfets d'aspecte perfectiu sense caure en cap contradicció. Ja hem esmentat que en búlgar tots els temps poden admetre ambdós aspectes.

L'imperfet búlgar també és bàsicament imperfectiu, i aquest és l'ús més freqüent, però en oracions subordinades es poden trobar imperfets d'aspecte perfectiu amb el significat d'accions repetitives o generalitzades:

35) *Ako trăgneha (P) ot lagera utre sutrinta, naj-kăsno privečer štjaha da stignat do granicata.*

“Si salían del campamento mañana por la mañana, lo más tarde al atardecer llegarían a la frontera”.

36) *Tuk te štjaha da ostanat, dokato dojdeše (P) vreme za văršitba.*

“Ellos se quedarían aquí hasta que llegara el tiempo de la trilla”.

Una altra diferència sensible és l'absència de l'imperfet narratiu en búlgar⁴. L'imperfet narratiu sorgeix a conseqüència d'un conflicte entre la imperfectivitat de la forma verbal i la demanda de perfectivitat del context (Morgado 2014: 45). En búlgar en aquests casos s'utilitza sempre l'aorist:

37) *Samo sled dva meseca Cola razbra za kakvo beše govoril Fridman.*

“Solo dos meses después Tsola comprendió [comprendía] de qué había hablado Friedman”.

38) *Toj edva proiznese tezi dumi, kogato neopisuema eksplozija raztărsi katedralata.*

“Él apenas pronunció estas palabras cuando una explosión indescriptible sacudió [sacudía] la catedral”.

A propòsit d'aquest imperfet narratiu, tenim documentat el mateix exemple en les dues llengües. És un exemple que aporta Morgado (2014: 48) per tal de justificar que aquesta forma no és una creació del segle XIX com s'havia suposat, sinó que es pot trobar ja en castellà antic, al *Poema de Mio Cid*:

39) *“Todos essa noch foron a sus posadas, mio Çid el Campeador al alcáçer entra;*

Çjalata onazi nošt vsički bjaha po hilištata si, mojat Sid Kampeador vleze v krepostta.

⁴ És important de no confondre aquest imperfet narratiu espanyol amb el també anomenat “imperfet narratiu” (*preizkazen imperfekt*) búlgar, que és una forma evidencial que denota que hom transmet una informació mediatitzada.

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

La traducció búlgara⁵ de l'imperfet castellà és també un aorist.

4.5 L'oposició pretèrit simple / compost o aorist / perfet

Aquesta és una oposició interessant en ambdues llengües que té implicacions essencialment diferents.

En espanyol els dos pretèrits indiquen una relació d'anterioritat i tots dos indiquen també accions acabades abans del moment del discurs, però la diferència rau en què la forma simple indica només anterioritat i constitueix un àmbit propi en el passat, diferent de l'actualitat del parlant, i la forma composta indica anterioritat dintre de l'àmbit del present, pertany a l'actualitat del parlant (Cartagena 1999: 2944-2945).

Perquè pertany a l'àmbit del present, la forma composta sol indicar accions més properes al moment del discurs que les denotades per la simple. Però convé recordar que en espanyol hi ha diferències notables d'ús, per exemple, la forma simple està molt més difosa pels parlars del nord-oest, probablement per influència de les llengües autòctones (gallec i astur-lleonès) que no tenen formes compostes, però també per altres regions de la península i, sobre tot, a l'espanyol d'Amèrica.

En búlgar, en canvi, aquesta oposició és de caràcter netament evidencial. L'aorist expressa també una acció acabada (precisament la seva denominació tradicional és *minalo svăršeno* "passat acabat") però la distància entre el moment de l'acompliment de l'acció i el moment del discurs no és rellevant. L'ús de l'aorist no depèn de la distància de l'esdeveniment sinó de la posició testimonial del parlant: quan fa referència a fets viscuts personalment (o vol fer creure que ho són), malgrat que siguin molt immediats, el búlgar fa servir l'aorist.

40) *Vărnah se, brate, vărnah se az.*

"He vuelto [volví], hermano, he vuelto [volví] yo".

41) *Dnes idvah da te tãrsja.*

"Hoy he venido [vine] a buscarte".

42) *Ah, baj Marko, zabravih da te pitam – kaza doktorãt.*

"Ah, señor Marko, he olvidado [olvidé] preguntarte – dijo el doctor".

43) *Zaet sãm sega, dnes sãm zaet – No toj napira, vaše sijatelstvo – Kazah!*

"Estoy ocupado ahora, hoy estoy ocupado – Pero él insiste, excelencia - ¡He dicho [dije]!".

El significat bàsic del perfet búlgar, segons Stankov (1983: 319-323) és l'expressió d'una acció passada feta o acabada abans del moment del discurs, però sense evidència de la relació de l'acompliment de la acció amb un moment passat determinat, o sigui, no hi ha una localització concreta de l'acció en el temps. Per aquesta raó la gramàtica tradicional l'anomena "passat indeterminat" (*minalo neopredeleno*), tot i que aquesta denominació

⁵ Traducció de Toma Tomov (1984) sobre el text de Ramón Menéndez Pidal (1954).

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

és discutida perquè el perfet es considera un temps del pla del present i perquè no s'oposa a d'altres passats pel tret "indeterminació".

La presentació de l'acció com un simple fet i no com un procés relacionat amb un moment temporal concret obre la possibilitat del matís resultatiu:

44) *Knigata săm ti ostavil na masata.*

"Te he dejado el libro sobre la mesa = el libro está ahora sobre la mesa".

Pot fer referència també a un resultat abstracte, intangible:

45) *Nie sme se vărnalj trideset godini nazad.*

"Nosotros hemos vuelto treinta años atrás".

El valor resultatiu amb verbs abstractes d'aspecte imperfectiu és molt feble:

46) *Ot vas samo neštastija săm polučaval.*

"De vosotros solo he recibido sinsabores".

En algunes situacions el perfet pot tenir un significat de posterioritat:

47) *Ako do ponedelnik ne săm pristignal, da znaete, če njama i da dojda.*

"Si para el lunes no he llegado, sabed que ya no vendré".

En algunes oracions subordinades es pot veure orientat vers l'acció del verb principal, o sigui, projectat cap a un moment anterior al marcat per l'altre verb, i això també és possible en algunes oracions coordinades:

48) *Karavelov mu beše săobštil, če e vljazal vāv vrážka s oražejnata firma Remingtăn.*

"Karavelov le había informado que había [ha] entrado en contacto con la empresa de armamento Remington".

49) *Cjal život săm mu vjarval, če e bezpolezen, no včera toj mi pokaza za golemija si kapacitet.*

"Toda la vida le he creído un inútil, pero ayer él me demostró su gran capacidad".

5. Mode imperatiu

Hi és en ambdues llengües i és totalment comparable. Igualment, les formes estrictament imperatives són de 2ª persona, singular i plural.

50) *Ela, kači se v kolata! Pokaži mi pătja i az šte te zaveda u doma ti.*

"iVen, sube al coche! Muéstrame el camino y yo te llevaré a tu casa".

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

51) *Eto mojata abdikacija. Vzemete ja!*

“He aquí mi abdicación. ¡Tomadla!”.

En búlgar existeixen també unes altres formes imperatives *da, neka (da)* + present, possibles per a totes les persones, amb referència més aviat a exhortacions, decisions consensuades, etc., que es tradueixen també per l'imperatiu espanyol o, si de cas, subjuntiu:

52) *Neka se obadim na Negovo Velicestvo – kaza toj.*

“Informemos a Su Majestad – dijo él”.

53) *Trjabva p̄rvo da dojdete vednaga tuka.*

“Es preciso primero que (Vd.) venga enseguida aquí”.

54) *Neka Bog i Bǎlgarija da mi prostjat izmamata!*

“¡Que Dios y Bulgaria me perdonen la ficción!”

6. Mode condicional

Existeix en ambdues llengües i té valors semblants. En búlgar s'obté amb una forma antiga d'aorist, que només ha subsistit amb aquesta funció, i el mateix participi actiu de tots els temps resultatius. Tanmateix, en búlgar l'ús del condicional té a veure preferentment amb les possibilitats difícils o impossibles:

55) *Ako tvojat bašta ošte caruvaše, az bih bila štastliva da živeem v Plovdiv.*

“Si tu padre aún reinara [reinaba], yo sería feliz de vivir en Plovdiv”.

Notem l'ús de l'imperfet d'indicatiu en la pròtasi.

56) *Todorov otgovori kategorično, če tova ne bi bilo vǎzmožno.*

“Todorov respondió categòricament que eso no sería posible”.

Quan es tracta de possibilitats reals, o si més no factibles, hom prefereix el futur passat d'indicatiu, cosa que havia dut els gramàtics antics a pensar que aquesta era també una forma del mode condicional:

57) *Spored nego vojski na Sǎglašenieto štjaha de okupirat vremenno strategičeskite punktove v stranata.*

“Según él las tropas de la Entente iban a ocupar temporalmente los puntos estratégicos del país”.

El futur passat sol tenir també un valor de possibilitat no realitzada, que en espanyol s'acostuma a resoldre amb una perífrasi:

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

58) *Štjah de padna, no me podkrepiha.*

“Iba a caer, pero me sostuvieron”.

Pot tenir també un valor citatiu o de recordatori, paral·lel al de l'imperfet, que en espanyol es tradueix amb una perífrasi:

59) *Ti koga šteše da se javjavaš na izpit?*

“Tú ¿cuándo te habías de presentar al examen?”.

El condicional búlgar té també un ús perifèric de cortesia, com l'imperfet, que comparteix l'espanyol:

60) *Bih iskal da razgovarjam s vas, ako imate vreme.*

“Querría hablar con usted, si tiene tiempo”.

Finalment, hi ha una forma sintètica de condicional en búlgar, actualment poc freqüent, amb el sufix imperfectivant *-va-*, que en aquest cas no té cap valor aspectual. Vol remarcar una predisposició, una disponibilitat a fer quelcom:

61) *Dane, ti gotova li si? Dohoždvaš li v Klisura?*

“Dana, ¿estás dispuesta? ¿Iρίας a Klisura?”.

7. Mode conclusiu

El mode conclusiu, descrit i sistematitzat per Kucarov (1994), fa referència a fets passats no coneguts directament pel parlant, que aquest dedueix a partir de dades observables en l'actualitat. Formalment es tracta de formes evidencials que funcionen en el sistema sobre tot com a informació mediatitzada, i com a tals no tenen cap equivalent en el verb espanyol.

Són homòlogues del perfet, però inclouen també el participi inacabat, i conserven el verb auxiliar a totes les persones.

62) *To e lošo i za pravitelstvoto, poneže šte dokaže negovata slabost: to ili se e bójalo ot Stambolijski i e trjabvalo da go ubie, ili ne e moglo da go opazi.*

“Esto es malo también para el gobierno puesto que mostrará su debilidad: o temía a Stambolijski y debía asesinarlo o no podía protegerlo”.

Podem considerar dos significats dintre del mode conclusiu, segons Nicolova (2008: 354): deductiu i no-deductiu. En el primer cas el parlant informa sobre un pensament propi:

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

63) *Drugata edinstvena vāzmožna alternativa e, če sam general Savov e želael takava razvrāzka.*

“La otra única alternativa posible es que el propio general Savov haya querido esa ruptura”.

64) *Dobrijat Albert! Toj mnogo dobre e znael kakvo pravi!.*

“¡El bueno de Alberto! ¡Él muy bien debía de saber lo que hacía!”.

En el segon cas informa sobre un coneixement indirecte:

65) *Toj e vidjal okrehnanata vrata, vljazāl e, sābral e nabārzo vsičko, koeto e vidjal po-cenno i si e izljazāl spokojno.*

“Él ha visto la puerta entreabierta, ha entrado, ha cogido rápidamente todo lo que ha visto más valioso y ha salido silenciosamente”.

En qualsevol cas, puix que el perfet búlgar pot tenir també un valor inferencial, als verbs on els participis acabat i inacabat coincideixen (tots els de la 3ª conjugació, molt nombrosos, i alguns altres) pot resultar difícil valorar si estem davant d'una forma de perfet o de passat conclusiu si el context no ho posa en clar.

8. Altres formes evidencials búlgares

8.1 Formes narratives

Més exactament dit, “formes renarratives” (*preizkazni formi*). Són formes distanciades (aquest sembla que fou el seu valor inicial) que denoten que el parlant transmet una informació que ha rebut d'una altra persona. En principi no dubta de la seva veritat, però en remarcar que es tracta d'una informació mediatitzada, el parlant no es fa totalment responsable d'ella.

Es construeixen amb el participi passat actiu acabat i l'inacabat més les formes conjugades de l'auxiliar *sām* “ser” en els diversos temps no-resultatius d'indicatiu.

A les 3es. persones singular i plural, que són les més freqüents, l'auxiliar cau.

Aquestes formes són adients per explicar esdeveniments històrics antics, que només podem conèixer per cròniques, cartes, llegendes, etc.

Heus ací un text relacionat amb el tsar Pere I el segle X:

66) *Sāšto i Mihail, drugijat Petrov brat, mečtael da zavzeme vlastta v Bālgarija. Toj zavladjal edna silna krepost i vnasjal smut v bālgarskata dāržava.*

“También Miguel, el otro hermano de Pedro, soñaba conquistar el poder en Bulgaria. Él tomó una poderosa fortaleza y sembró el desorden en el estado búlgaro”.

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

A l'exemple (67) l'autor comenta fets de l'època que està vivint, però la revolta a què fa referència no la coneix de primera mà, n'ha tingut notícies pel relat de persones que hi van participar:

67) *Văstanieto v Kosturska rajon bilo počti masovo. Vseki, kojto imal orážie, se javil s entuziazăm na apela na načalstvoto.*

“Según noticias⁶, la revuelta en la provincia de Kastoria fue casi masiva. Todo el que tenía un arma se presentó con entusiasmo al llamamiento de la dirección”.

Finalment, les formes narratives també apareixen en afirmacions sobre temes delicats o compromesos dels quals el parlant no gosa fer-se responsable. I heus ací un exemple que ja hem mostrat en altres treballs perquè és molt demostratiu:

68) *Poradi izvestna fizičeska prilika s car Boris, šăstesvuvaha sluhove, če Draganov bil sin na car Ferdinand.*

“Por el visible parecido físico con el zar Boris corrían rumores que Draganov era hijo del zar Fernando”.

L'autor, una persona propera a la família reial, evita el compromís amb aquesta brama no provada.

A les traduccions dels textos bíblics, tanmateix, no s'utilitzen les formes narratives sinó els passats testimonials, perquè es considera que són veritats indiscutibles:

69) *I dojdoha Izrailevite sinove da kupjat žito zaedno s drugi, koito otivaha tam, zaštoto v Hanaanskata zemja imaše glad. (Gn 42, 5)*

“Y vinieron los hijos de Israel a comprar trigo junto con otros, que fueron allá porque en la tierra de Canaán había hambre”.

I en algún relat històric, quan es tracta de fets recents i provats, s'utilitzen també les formes testimonials en lloc de les narratives com un recurs estil·lístic per tal de reafirmar la realitat dels fets. L'exemple (70) és part del relat de la revolta que seguí a la derrota de l'exèrcit búlgar a la Primera Guerra Mundial:

70) *Daskalov beše tolkova siguren, če stolicata njama da se bie, če započna pohoda si bez nikakva artilerija.*

“Daskalov estaba tan seguro de que la capital no se batiría que emprendió su expedición sin ninguna artillería”.

El mateix podem dir d'esdeveniments històrics acceptats sense discussió:

71) *Magelan obikoli zemjata.*

“Magallanes dio la vuelta a la tierra”.

⁶ Aquest incís remarca que el text búlgar utilitza formes distanciades. En espanyol (i també en català), si el parlant creu en la veracitat de la seva afirmació, no caldria.

*Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?***8.2 Formes dubitatives**

Són exactament iguals que les formes narratives, amb l'addició del participi *bil*. Denoten no solament la no implicació del parlant davant d'una informació mediatitzada, sinó la seva disconformitat, franca oposició o ironia:

72) *Rabotata mu bila vărvjala dobre!*

“¡Su trabajo va bien!” (pero creo que es todo lo contrario)

73) *Toj bil mečtael za edno društvo, koeto bilo štjalo da prerodi izdăno života.*

“Él soñaba con una sociedad que había de cambiar a fondo la vida”.

9. Conclusions

Sembla possible de comparar les formes temporals aproximadament equivalents en búlgar i espanyol. Les formulacions de relacions temporals del búlgar (Olivares Niqui 2022) i les formulacions vectorials de Rojo i Veiga (1999) per a l'espanyol poden coincidir en principi i per aquesta raó les formes verbals corresponents són equiparables en significats bàsics i fins i tot en nombrosos de perifèrics.

Però el sistema verbal búlgar, pel que fa al mode indicatiu, es basa en l'oposició testimonial / no-testimonial que és de caràcter evidencial: les formes de passat són testimonials (o es volen presentar així) en tant que les de no-passat són neutres, és a dir, no tenen cap connotació evidencial.

Tal com hem vist, el perfet, per la seva neutralitat testimonial, ha estat la base per al desenvolupament històric d'una sèrie de formes evidencials que l'espanyol no té.

Resumint, en búlgar tenim una sèrie de possibilitats diferents per descriure un esdeveniment passat segons la posició del parlant, per exemple, “Ahir ell va marxar de la ciutat”:

- A. Aorist: Včera toj si trăgne ot grada.
(Yo le acompañé a la estación y le vi marchar)
- B. Perfet: Včera toj si e trăgnal ot grada.
(Yo sabía que él había de marchar, y ahora ya no está)
- C. Forma de suposició: Včera toj šte si e trăgnal ot grada.
(Como no está supongo que se ha marchado)

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?

Notem que aquest significat fóra possible sense la partícula *šte* perquè el perfet també pot assumir un valor inferencial.

- D. Aorist narratiu: Včera toj si trǎgnal ot grada.
(Me han dicho que se ha marchado)
- E. Passat dubitatiu: Včera toj bil si trǎgnal ot grada.
(Dicen que se ha marchado, pero yo no lo creo)

Alfons Olivares Niqui

ORCID: 0000-0002-0583-128X

jamaslinin@telefonica.net

Seminari d'Estudis Eslaus (IUC) Universitat Pompeu Fabra

Referències bibliogràfiques

- Andrejčin, Ljubomir (1978): *Osnovna bǎlgarska gramatika*, Sofija: Nauka i izkustvo.
- Cartagena, Nelson (1999): "Los tiempos compuestos", Ignacio Bosque i Violeta Demonte, *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 2, Madrid: Espasa Calpe, pp. 2937-3060.
- Christophorov, Nadia (1972): *L'emploi de l'aorist et du parfait en bulgare moderne*, Amsterdam: A.M.Hakkert.
- Garibova, Nedka i María Kitova (1996): *Aspectos morfosintácticos del verbo búlgaro en contraste con el verbo español*, Sofía: Tilia Books.
- Georgiev, Vladimir (1985): *Problemi na bǎlgarskija ezik*, Sofija: Nauka i izkustvo.
- Kitova, María (1999): *La categoría de posterioridad y su formalización en búlgaro y en español*, València: LynX.
- Koneski, Blaže (1987): *Gramatika na makedonskiot literaturni jazik*, Skopje: Kultura.
- Kucarov, Ivan (1994): *Edno ekzotično naklonenie na bǎlgarskija glagol*, Sofija: Sofijski universitet Sv. Kliment Ohridski.
- Kucarov, Ivan (1998): "Morfologija", Todor Bojadžiev, Ivan Kucarov i Jordan Penčev, *Sǎvremeneni bǎlgarski ezik*, Sofija: Petǎr Beron, pp. 277-497.
- Lindstedt, Jouko (1985): *On the Semantics on Tense and Aspect in Bulgarian*, Slavica Helsingiensia, 4. Helsinki: University of Helsinki.
- Morgado, Laura (2014): "La historia del imperfecto narrativo", *Res Diachronicae*, 12: pp. 42-59.
- Nicolova, Ruselina (2008): *Bǎlgarska gramatika. Morfologija*, Sofija: Sofijski universitet Sv. Kliment Ohridski.
- Olivares Niqui, Alfons (2019): "La partícula *da* i el problema de l'oració completiva en búlgar", *Lingüística en la Red*, 16: pp. 1-25.
- Olivares Niqui, Alfons (2021): "La distribució present / no-present en el verb búlgar", *Estudis d'Eslavística*, Düsseldorf: E.A.E., pp. 171-184.
- Olivares Niqui, Alfons (2022): "Sobre la categoria verbal de temps en búlgar", *Caplletra*, 72: pp. 81-107.
- Ridruejo, Emilio (1999): "Modo y modalidad. El modo en las subordinadas sustantivas", Ignacio Bosque i Violeta Demonte, *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 2, Madrid: Espasa Calpe, pp. 3211-3251.
- Rojo, Guillermo i Alexandre Veiga (1999): "El tiempo verbal. Los tiempos simples", Ignacio Bosque i Violeta Demonte, *Gramática descriptiva de la lengua española*, vol. 2, Madrid: Espasa Calpe, pp. 2869-2934.
- Smirnova, Anastasija (2011): *Evidentiality and Mood Grammatical Expressions of Epistemic Modality in Bulgarian*. Tesis Doctoral. Columbus: The Ohio State University.
- Stankov, Valentin (1983): "Vreme na glagola", Stojan Stojanov, Kalina Ivanova, Petǎr Pašov i Valentin Stankov (eds.): *Gramatika na sǎvremennija bǎlgarski knižoven ezik*, vol. 2, *Morfologija*, Sofija: B.A.N., pp. 288-350.

Són comparables els sistemes verbals espanyol i búlgar?**Fonts dels exemples**

Una part dels exemples presentats són els que aporten els autors de les citacions. Els altres procedeixen de les obres següents:

Dičev, Stefan (1987): *Za svobodata*, Sofija: BZNS.

Gruev, Stefan (1991): *Korona ot trāni*, Sofija: Bālgarski pisatel.

Kacarov, Konstantin (1970): *60 godini živjana istorija*, Montreux: Promidrin.

Karaslavov, Slav Hr. (1984): *V dnite na car Ivajlo, na han Nogaj, na Georgi Terter i Teodor Svetoslav*, Sofija: BZNS.

Tatarčev, Hristo (1995): *Vātrešnata Makedono-Odrinska Revoljucionna Organizacija kato mitologična i realna sāštност*, Sofija: Makedonija Pres.

Les cites bíbliques procedeixen del text publicat pel Sant Sínode de l'Església Búlgara (1993).

